

Sielovada šv. Benedikto reguloje (I)

Dviejų dalių straipsnyje nagrinėjama sielovada šv. Benedikto reguloje. Tai gali padėti suprasti ne tik šv. Benedikto regulos išplitimo priežastis, vykdančias misijas, jau žlungant Romos imperijai, bet ir suvokti, kokio pobūdžio sielovada atskleidžiama reguloje. Taip pat išryškintamas regulos naujumas ir įtaka Vakaruose. Ši tema visiškai nauja, niekada netyrinėta. Straipsnyje analizuojamas patristikos laikotarpis (I a. pab. – IX a. pr.), norint išsiaiškinti sielovados sampratos kaitą prieš šv. Benedikto regulos paplitimą ir po jo.

The two-part paper deals with pastoral care in the Rule of St. Benedict. It may be beneficial not only in evaluating the reasons for the spread of the Rule in missionary work during the collapse of the Roman Empire but also in taking a closer glimpse at the nature of pastoral care as presented in Benedictine Rule. In addition, an emphasis is put on the novelty of the Rule of St. Benedict and its influence in the West. The subject is new and has not been analyzed in Europe yet. The author focuses on the Patristic era (the end of the 1st until the beginning of the 9th century AD) in an attempt to clarify the development of the conception of pastoral care before the spread of the Rule of St. Benedict and after it.

Įvadas

Šiandienėje visuomenėje žmonės ieško dvasinės atgaivos vienuolynuose, ypač benediktinų (-ių). Svečių ir rekolekčių namai perpildyti kaip ir ligoninės. Vienuoliai ir kunigai atlieka sielovadininkų misiją. Tačiau žmonės nežino ir net nesidomi sielovados ištakomis, jos funkcijomis, formomis, tik ieško naudos, t. y. nori patirti gerus jausmus ir t. t., ką suformulavo konformistinė visuomenė. Tema yra svarbi, nes gali padėti geriau suvokti, kaip keitėsi sielovados samprata laikui bėgant. Daugiausia dėmesio skiriama benediktinų (-ių) vienuolynuose vykdomai sielovadai – ją geriausiai atskleidžia šv. Benedikto suformuluota regula.

Tyrimo problema. Sielovada visada buvo svarbi sritis, bet ypač didelę reikšmę įgijo patristikos laikotarpiu (I a. pab. – IX a. pr.), kai atsirado sielovados naujos funkcijos ir formos. Plintant krikščionybei šv. Benedikto regula skelbiama kaip ir Evangelija. Vykdančią sielovadą nenukrypstant nuo reguloje aprašytos sielovados sampratos. Šv. Benedikto regula tampa sielovados gairėmis. Sielovados, kuri niekada nebuvo įvardyta ir aprašyta. Tai gi tema dar neištirta ir traktuotina kaip rimta, moksliskai nagrinėtina tema.

Tyrimo klausimas: kokia sielovados mokymo forma darė įtaką Vakaruose, t. y. kokia sielovados samprata aprašoma šv. Benedikto reguloje?

Tikslas – įvardyti, kokio pobūdžio sielovada atskleidžiama šv. Benedikto reguloje, išryškinti sielovados naujumą ir įtaką Vakaruose.

Temos objektas – sielovados samprata šv. Benedikto reguloje.

Tema nagrinėjama dviejuose mokslo straipsniuose.

Pirmajame straipsnyje analizuojamas vienas uždavinys, t. y. atskleisti ir įvardyti sielovados sampratos kaitą patristikos laikotarpyje.

Uždavinys sprendžiamas taikant sintetinį-analitinį metodą.

Sielovados sampratos kaita istoriniame kontekste (patristikoje) I a. pab. – IX a. pr.

1. Sielovados samprata I–V a.

Sielovados terminas kilęs iš dviejų žodžių – sielų vedimas. Šis terminas kilęs iš biblinio įvaizdžio ποιμήν¹ (Jn 10, 11). Jis reiškia ganytoją ir „nurodo rūpinimąsi religinės bendruomenės narių bėdomis ir baimėmis“². Jėzus rodė Gerojo Ganytojo pavyzdį ir nuoširdų atsidavimą pasirinktai tarnystei (Jn 10, 1–16)³. Jėzaus gyvenimo laikotarpiu sielovada buvo suprantama dvejopai. Viena vertus, sielovada reiškė liturgiją – liturgines apeigas ir ritualus (Mt 3; 17, 29); kita vertus, sielovada buvo suvokiama kaip socialinė plotmė: tarpasmeniniu, moraliniu ar dvasiniu vadovavimu pagrįsti pokalbiai su atskirais asmenimis arba grupėmis (Jn 3 ir 6)⁴. Žinoma, turi būti individualus noras priimti pagalbą, t. y. tikėti, kas „bendriausia prasme reiškia laisvai priimti asmens ištaras, juo pasitikint („aš tikiu tavimi“). Tikėjimas visuomet yra dialogiškas, santykiškas vyksmas tarp asmenų; jo sėkmė ar nesėkmė visiškai priklauso nuo tikėtinumo to, kuo tikima“⁵. Tokia asmens širdies pozicija Jėzus skatina gilesnį tikėjimą ir santykį su Dievu⁶. O tai ir yra sielovados esmė: pastangos priartinti žmogų prie Dievo ir skatinti jį pažinti. Tokia sielovados samprata „įsišaknijusi pagrindiniuose religinės bendruomenės įsitikinimuose“⁷. Taip pat ši sielovada „įsišaknijusi istorinėse, politinėse, socialinėse struktūrose tam tikru laiku ir tam tikroje vietoje“⁸. Todėl svarbu išanalizuoti, kaip sielovada vykdoma istorinėje, politinėje ir socialinėje srityse, kad būtų galima susidaryti vaizdą apie tam tikru laiku ir tam tikroje vietoje atliekamą sielovadą.

Po Jėzaus mirties ir prisikėlimo apaštalų sielovada buvo skelbti Evangeliją taip, kad dauguma žydų Jeruzalėje atsiverstų⁹. Sielovada buvo vykdoma dviem būdais: Gerosios Naujienos perdavimu iš lūpų į lūpas ir pastangomis racionaliai bei argumentuotai atremti priešininkų kritiką. Pirmuoju atveju sielovada buvo suprantama kaip asmeninis liudijimas, kas neabejotinai buvo ir yra veiksmingiausias Evangelijos skelbimo būdas. Jis kilo iš artimos asmeninės draugystės, šeimos įtakos ir gerų darbų, juk „teigiama, jog Abraomas buvęs išgelbėtas „tikėjimu ir svetingumu“¹⁰. Tai buvo ryžtingiausias mokymas, kuris turėjo kitokią išraiškos formą. Pagrindinis tokios sielovados pavyzdys yra kankinystė¹¹. Kaip žinoma, Bažnyčia daugiausia persekiota valdant Decijui (249–251 m.) ir Dioklecianui (284–305 m.)¹², bet gyvoji Bažnyčia vis tiek augo ir plito. O „kankinių kraujas tapo sėkla“¹³, – kaip rašė Tertulianas. Antruoju atveju sielovada buvo suvokiama kaip viešas mokymas ir polemika. Šis mokymas „po Nerono persekiojimų tapo labai pavojingas; II ir III a. apie jį beveik neužsimenama“¹⁴.

Iš pradžių šis mokymas skelbtas sinagogose. Kai 70 m. sinagoga buvo sugriauta, žydai pasipriešino krikščionims. Viena vertus, tikriausiai dėl to, jog krikščionis kaltino dėl maldos namų sugriovimo. Kita vertus, dėl to, kad krikščionių mokymas, išskirtinis elgesys pritraukdavo daug žydų. Dėl tokio pasipriešinimo krikščionys negalėjo skelbti Evangelijos mokymo sinagogose ir apie II a. visai buvo iš jų išmesti. Dėl šių priežasčių pasikeitė ir sielovados pobūdis. Ją imta vykdyti namų bažnyčios sąlygomis, todėl sielovada tapo evangelizacine. Švenčiant sekmadienio liturgiją, pirmoje pusėje (iki duonos laužymo) galėjo dalyvauti visi, o duonos laužymo apeigose galėjo likti tik pakrikštyti tikintieji¹⁵. Tokia evangelizacinė sielovada buvo vykdoma skelbiant tiesas, rengiant diskusijas pirtyse, kaip, pvz., veikė Justinas Kankinys II a. viduryje; įkuriant mokyklas (Justinas Kankinys Antonino Pijaus laikais atidarė Romoje savo mokyklą¹⁶); vadovaujant katechetinei mokyklai, kurią lankė norintys tapti krikščionimis (pvz., III a. pradžioje „vyskupas Demetrijas Origeną patvirtina Bažnyčios katechetų mokyklos vedėju“¹⁷)¹⁸. Žinoma, dėl tokio sielovados pobūdžio daugelis tapo kankiniais. Nepaisant to, krikščionys rado dar vieną sielovados formą, t. y. raštus. Ne tik apologetinius – II a., bet ir kitus tikėjimą skelbiančius, t. y. egzegzetinius: Ignotas Antiochietis¹⁹, Justinas Kankinys²⁰, Irenėjas²¹, Origenas²² (parašęs „Apie maldą“²³), Tertulianas²⁴ ir kiti užsiėmė, kaip būtų galima įvardyti, *raštyti sielovada*.

Taigi sielovados samprata buvo neatsiejama nuo asmeninio liudijimo, viešo mokymo, polemikos ir raštų sielovados. Svarbi sielovados dalis buvo maldos ir liturgija, jos skatino tolesnę sielovados raidą.

Malda buvo krikščionio gyvenimo pagrindas. Dauguma pirmųjų krikščionių melsdavosi iškėlę rankas, dalyvaudavo meilės puotoje agapėje dalydamiesi duona ir vynu, Eucharistijoje (Velykų vakarienės metu) – Kūnu ir Krauju. Pirmosiose pamaldose buvo išryškinamas Paschos įvaizdis pagal apaštalą Paulių²⁵. Naudotos trumpesnės ar ilgesnės maldos, giedotos giesmės („Ištraukos, pateikiamos, pavyzdžiui, Laiške filipiečiams 2, 6–11, Laiške kolosiečiams 1, 50–20 ir Pirmame laiške Timotiejui 3, 16, – galėtų būti laikomos pirmosiomis giesmėmis, skirtomis Kristui kaip Dievui, ir yra panašios į vėlesnes (apie 120 m.) Bitinijos krikščionių giesmes“²⁶). Visa tai sudarė liturgiją, aprašytą „Didachėje“²⁷. Klemensas Romietis²⁸, Ignotas Antiochietis²⁹ pabrėždavo Eucharistiją, kai krikščionys į ją rinkdavosi nustatytu laiku (sekmadienį) prieš saulėtekį. Apie 150 m. pateikiamas sisteminis sekmadienio pamaldų aprašymas (Justinas, „Pirmoji apologija“)³⁰. III a., kai ypač daugėjo tikinčiųjų ir plėtėsi geografinės ribos, nors ir vyko žiaurūs persekiojimai, „krikščionims buvo draudžiama rinktis pamaldoms ar lankyti krikščionių kapines. Neklusniesiems grėsė mirties bausmė“³¹.

Bendra malda, liturgija vedė į bendrystę, tai skatino dalytis vienas kito našta ir didino atsakomybę. Tai lėmė ir sielovados sampratą. Iš pradžių buvo skiriamas dėmesys visiems alkaniems, ligoniams, skurstantiems, bet formuojantis bendruomenėms svarbi tapo bendruomenė, kurioje matomos nuodėmės ir kurioje atgailaujant reikia tarpusavyje susitaikyti. Taigi sielovada ypač svarbi tapo vidinėje erdvėje, kur pirmiausia reikia vykdyti savo ir bendruomenės sielovadą. Persekiojimų metu pagrindinė sielovados tema buvo taikinimas – susitaikymas su savimi, su bendruomene ir su šalia esančiu. Jau nebelieka tos visų globos, t. y. bendrystės, kadangi represijas naudojantys asmenys tampa priešais. Todėl Augustinas pasiūlo pastoracijos pareigų sąrašą, kuriame nurodo, ką turi

daryti krikščionis, kad atliktų sielovados pareigą³². Kadangi sielovados srityje svarbiausia vidinė erdvė, reikšminga tampa tai, ką rašė Ambraziejus: ištiktas liūdesio krikščionis turi leistis būti paguostas³³.

Sirijoje ir Egipte III a. pabaigoje – IV a. pradžioje Rytų krikščionijoje atsirado pirmieji krikščionių vienuoliai, kurie „išsižadėjo gyvenimo bendruomenėje dėl maldų ir vienvatės dykumoje“³⁴, pasirinko asketinį gyvenimą ir aiškiai apsisprendė plėtoti vidinę sielovadą be bendruomenės. Vienas iš pavyzdžių yra šv. Antanas. Šv. Atanasas iš Aleksandrijos rašo, jog šv. Antanas buvo idealus vienuolis, nes buvo didelis asketas, laikėsi disciplinos ir daug meldėsi, gyveno tyloje ir vidinėje ramybėje, gynė teisingą krikščionišką tikėjimą, buvo išmintingas vyras³⁵. Taigi Atanasas parodo tobulą vienuolio modelį. Tačiau plėtojant vidinę sielovadą svarbu gyventi bendruomenėje, kuri diagnozuotų sielovados raidą. Todėl, be atsiskyrėlių, ėmė kurtis vienuolių bendruomenės. Pirmasis bendruomenę Rytuose apie 320 m. įkuria Pachomijas, jis buvo nusistatęs prieš kraštutinumus. Jam rūpėjo, kad vienuolyne būtų reguliariai valgoma ir meldžiamasi, o pati valdžia būtų vidinio organo aparatas. Bazilijaus vienuolynai buvo integruoti į Bažnyčią ir vėrėsi aplinkiniam pasauliui, t. y. rūpinosi vargšais, ligoniais, prisidėjo prie švietimo, sutrumpino maldas iki aštuonių kartų per dieną, taip išreikštas griežtas nepritarimas asmeniniam pamaldumui ir iškeltas savianalizės reikalingumas³⁶. Taigi sielovada iš vidinės erdvės perkeliama į išorinę. Toks vienuolinių bendruomenių kūrimosi etapas prasidėjo rytinėje krikščionijos dalyje, kur sielovada buvo įvairi ir priklausė nuo visuomenės poreikio bei steigėjo nuostatos.

Vakarinėje Bažnyčios dalyje vienuolinės bendruomenės pradėjo kurtis tik po 313 m., kai Konstantinas atsivertė į krikščionių tikėjimą ir IV a. pabaigoje krikščionybė tapo visos imperijos religija³⁷. Kai Bažnyčia iš katakombų išėjo į visišką viešumą, buvo derinami krikščioniški ir pagoniški papročiai: 321 m. imperatorius Konstantinas dekretu paskelbė pirmąją savaitės dieną (sekmadienį), pavadindamas ją „garbingąja Saulės diena“, poilsio diena³⁸. Tuo metu daug dėmesio imta kreipti į kunigystės fenomeną, ganytojas įgyja didelę reikšmę. Jonas Auksaburnis traktate „Apie kunigystę“ apibūdina tai kaip pastoracinį ženklą, t. y. kunigo pasirengimą žūti už savo avis, rūpintis kiekviena asmeniškai kaip gydytojui, kuris atsakingas už visuomenės atgailą ir moralinio jausmo skatinimą³⁹. Toks dėmesys kunigystei ir kunigo sielovados pareigai Vakaruose perkeičia sielovados pobūdį. Ji pamažu tampa kunigų ir vienuolių pareiga. Ypač pabrėžiamos dvasininkų pareigos, derinant pagonių dorybes su krikščioniškąja dvasia. Ambraziejus <...> „rado Biblijoje klasikinių dorybių pavyzdžių, kaip protingumą, teisingumą, tvirtumą ir drąsą (pagal Ciceroną), o prie jų prijungė Pauliaus išryškintas tikėjimo, vilties ir meilės dorybes“⁴⁰. Pastebėjęs tokią sielovados slinktį, Ambraziejus skatino ankstyvųjų vienuolių kūrimąsi Vakaruose. Be to, skatino bendruomeniškumą sumanydamas visos bendruomenės giedojimus; žinomos jo sukurtos giesmės⁴¹. Atsiranda rašytinė liturgija ir liturginės knygos, o „Jeruzalės pavyzdys ir didėjančios vienuolių bendruomenės skatino kasdienes pamaldas ir Biblijos skaitymą“⁴². Prie to prisideda Šv. Jono, Šv. Petro ir Šv. Pauliaus bazilikų stiprėjimas, kai paprastą *namų bažnyčių* pakeičia *rūmai* miesto vietovėse⁴³, o Vakarų Romos imperijos didesniuose kaimuose „paprastai per savo pamokslines keliones vyskupai <...> įkurdavo bažnyčias, kad šios rūpintųsi naujais atsivertėliais. Iš pradžių tokias bažnyčias prižiūrėdavo iš miesto atsiųsti sielovadininkai“⁴⁴.

Pirmoji griežta ir šventumu garsėjusi vienuolinė bendruomenė Vakaruose įkurta Martyno Tūriečio 397 m. Prancūzijoje. Po to, vienas po kito, labai greitai išskyla ir kiti steigėjai: Augustinas, Honoratas, Jonas Kasianas, Kasiodoras, Patrikas ir Benediktas Nursietis įkūrė savo vienuolines bendruomenes. Kiekviena vienuolinė bendruomenė buvo savita. Augustino asketinė dvasininkų vienuolinė bendruomenė visą gyvenimą skyrė mokslui. Honorato bendruomenėje mokėsi daug vyskupų vienuolių, o Kasiano viską perėmė iš Rytų; buvo smulkiai aprašyti vienuolių aprangos reikalavimai, detaliai išdėstyta pamaldų tvarka ir t. t.⁴⁵. Kasiodoras „vienu iš svarbiausių dalykų <...> laikė rankraščių perrašinėjimą bei antikos raštų tyrimą; kai kurie mokslininkai mano, jog Benediktą Nursietį mokslui įkvėpęs Kasiodoras. Šis dėmesys vienuolių mokymui lėmė graikų ir romėnų kultūros gyvavimą viduramžiais“⁴⁶. Tokį pat vienuolių entuziastingą pasišventimą mokslui skatino ir Patrikas. Visi jie rašė regulas, nors yra ir nežinomo autoriaus regulų, pavyzdžiui, Mokytojo regula – RM⁴⁷. Tačiau nė viena regula neturėjo tokios įtakos kaip Benedikto Nursiečio. Tikriausiai ne be reikalo Bažnyčia vertino jo regulą, žlungant Romos imperijai V a. tikriausiai dėl germanų invazijos, ir stengėsi per Vakarų vienuolines bendruomenes išlaikyti kultūrą bei mokslą. Tada raštų vidinė sielovada tampa dar svarbesnė, jau kaip kunigų ir vienuolių privilegija⁴⁸.

Taigi kol krikščionybė tapo imperijos religija, sielovada buvo suprantama kaip asmeninė ir vidinė kiekvieno krikščionio pareiga skelbti Dievo žodį asmeniniu liudijimu, viešu mokymu, polemika ir išplėtotą raštų sielovada. Tai buvo daroma norint palaikyti ir sutvirtinti žmonių tikėjimą. Taip sielovada įgavo palaikymo ir sutvirtinimo funkciją. Kankinystė yra šios sielovados vaisius. Kadangi svarbios tampa bendruomenės ir sielovada vykdoma daugiau viešojoje, o ne vidinėje erdvėje, tuo metu randasi tokių, kurie palieka bendruomenes ir plėtoja sielovadą tik vidinėje erdvėje. Jie tampa atsiskyrėliais. Svarbiausia sielovados forma visiems buvo malda. Žinoma, per amžius keitėsi jos pobūdis: iš asmeninės malda tapo bendruomenine, liturgija – rašytine, įgavo įvairias formas. Kai krikščionybė tapo visos imperijos religija, pamažu keitėsi sielovados samprata: iš vidinės – į išorinę. Tuo metu sielovada tampa išorinė, steigiasi vienuolynai, kurių tikslas grįžti prie asmeninio santykio su savimi ir bendruomene. Iš daugybės bendruomenių svarbi liko šv. Benedikto bendruomenė ir jo parašyta regula. Benediktas iškėlė tą vidinės bendruomenės sielovadą, kuri ir buvo skleidžiama pasaulyje.

2. Šv. Benedikto pasiūlyta sielovados samprata ir jo regulos istorinis kontekstas

Siekiant suvokti šv. Benedikto sielovados sampratą, svarbu atskleisti esminius šv. Benedikto gyvenimo faktus, kurie leistų daryti tam tikras išvadas. Šv. Benediktas gimė apie 480 m. romėnų šeimoje netoli Nursijos, centrinėje Italijoje, kai Romoje buvo gausu užsienio piligrimų⁴⁹. Romoje tarp 497 ir 500 m. studijavo teisę. Keičiantis situacijai Romos mieste, jis „sumaniai neišmanęs ir išmintingai nemokytas“⁵⁰ pasitraukia iš pasaulietinio gyvenimo ir iš miesto pabėga į „Dievo vienatvės dykumą“, kur pasirenka religinį gyvenimą. Kaip Grigalius Didysis, pirmasis Benedikto biografas, rašo, turėjo praeiti nemažai laiko, kol Benediktas vietoj ignorancijos gavo paprastumo dovaną ir žingsnis po žingsnio pažino išminties gelmes⁵¹. Nors Grigalius, rašydamas apie *vir Dei* (Dievo vyrą), pagražino tikrovę, tačiau jis „įvardija keturis šaltinius: du iš jų – Montekasino abatai, Benedikto įpėdiniai,

trečiasis – Subjako abatas ir ketvirtasis – Benedikto mokinys⁵². Visi jie pažinojo šventąjį ir suteikė apie jį žinių. Iš tikrųjų Benediktas, kaip atsiskyrelis, Dievo artumoje, pradėjo gyventi mokykloje Sabinų kalnuose⁵³. Netrukus jis apsigyveno Affilėje, netoli Šv. Petro bažnyčios, tarp Simbruinio kalnų. Ir čia aplink šventąjį būrėsi žmonės ir jam trukdė, todėl Benediktas pasitraukė į dar nuošalesnę Subjako vietovės uolą⁵⁴. Gyvenimas tyloje ir Dievo klausymasis buvo Benedikto atsiskyreliško gyvenimo pagrindas. Toji tyla, kuri subrandina apsiginklavimą malda, per santykį su Dievu keitė jo gyvenimą. Todėl ne be reikalo Benediktas sielovadai suteikė naują sampratą, ją būtų galima pavadinti tylos pastoracija. Dėl šios naujos sampratos Benediktui buvo sunku nuo vienumos (lengviau gyventi vienam, tyloje) pereiti prie bendruomeninio gyvenimo, kur susikurti tylą nepalyginamai sunkiau⁵⁵. Žinoma, šventasis pakeičia gyvenimo būdą dėl dviejų priežasčių. Viena iš jų buvo tai, kad Benediktas tapo Vikovaro vienuolyno tvarkytoju, nors po to trumpam ir buvo pasitraukęs atgal į vienatvę⁵⁶. Kita priežastis – bendruomenės kūrimasis aplink jį, t. y. daug norinčių sekti jo pavyzdžiu⁵⁷. Kaip visuotinai žinoma, Benediktas 529 m. įsteigė vyrų Montekasino vienuolyną, šalia kurio įsikūrė jo sesers dvynės Scholastikos vadovaujamas moterų vienuolynas⁵⁸. Kaip rašoma knygoje „Kriščionybės istorija“, „regulą jis parašė pirmaisiais savo vienuolystės metais“⁵⁹, tačiau atlikus mokslinius tyrimus paaiškėjo, jog regula (*Regula Sancti Benedicti*) parašyta tarp 543 ir 546 m.⁶⁰ Tai yra tuomet, kai Benediktas turėjo abato patirties ir galėjo rašyti apie vyresnįjį, kuris privalo nebūti „neramus ir susirūpinęs, per daug nepalenkiamas ir užsispyręs, pavydus ir per daug įtarus, nes jis juk niekuomet neturi pailsti“ (RB⁶¹ 64, 16). Grigalius Didysis necituoja regulos, o skatina ją skaityti, nes „reguloje, Grigalius užtikrina, galima sužinoti daugiau apie Benedikto charakterį ir gyvenimą, ir ar šis šventas vyras galėjo gyventi kitaip negu jis mokė“⁶². Grigalius išryškino Benedikto sukauptą patirtį, kurios centre yra du svarbūs dalykai: malda ir darbas⁶³. Gyvenimo pagrindas – liturginės valandos, kurios yra viso vienuolinio gyvenimo esmė. Suvokdamas tylą kaip sielovadą, jis to mokė savo vienuolius ir didelį dėmesį skyrė tylos ugdymui (RB 5, 78). Žinoma, patiriami sunkumai ir tylos siekimas veda per maldos oazę. Tokia sielovada suvokiama kaip terapija⁶⁴ ir leidžia išvelgti dar vieną svarbų Benedikto sielovados aspektą. Jis, kaip Grigalius rašo, galėjo tapti „dvasios daktaru ir mokytoju“⁶⁵, todėl Benediktas, būdamas dvasios gydytoju, ir siekė įdiegti sielovados, kaip maldos terapijos, modelį. Tapdamas dvasios mokytoju jis sielovadą suprato ir kaip ugdymą, ir kaip tarnystę⁶⁶, buvo reiklus ir griežtas, drauge tėviškai mylintis. Tačiau jaunųjų ir vyresniųjų vienuolių ugdymas vienuolyne kėlė nepasitenkinimą. Nepasitenkinimas pasireiškė tuo, kad „niekam neleisdavo nederamai poelgiais nukrypti kairėn ar dešinėn nuo bendruomenės kelio, kaip anksčiau būdavo“⁶⁷. Taigi vienuoliai, šventajam užėmus abato tarnystę, nutarė juo atsikratyti ir pasiūlė išgerti iš užnuodytos taurės. Tačiau Benediktas maldos galia šią taurę sudaužė⁶⁸. Taip šv. Benediktas parodė maldos jėgą, kuri net gali išgelbėti gyvybę. Vadovaudamasis tokia sielovados samprata jis reformavo vienuolinį gyvenimą, parašė gyvenimu patvirtintą regulą. Kai kurie mokslininkai vadina ją pirmuoju teisingu vienuoliniu kodu, apimančiu tiksliai maldos, studijų ir darbo taisykles⁶⁹. Šv. Benediktas mirė 547 m. Montekasino vienuolyne⁷⁰.

Taigi šv. Benediktas buvo paskutinis romėnas, atkūręs Bažnyčios Uolos mokslą, atskleidęs sielovadą kaip tarnystę ir ugdymą. Pagrindu laikė tylos pastoraciją ir iš jos kilusią

sielovadą, kaip maldos terapiją. Apie šią sielovados sampratą Benedikto reguloje plačiau bus rašoma straipsnio tęsinyje. Dabar svarbu išryškinti Grigaliaus Didžiojo sielovados sampratą. Teigiama, kad jis aprašė šv. Benedikto gyvenimą.

3. Grigaliaus Didžiojo sielovados samprata, vyravusi iki patristikos laikotarpio pabaigos (VI a. – IX a. pr.)

Apie 575 m. Grigalius (popiežius ir šv. Benedikto biografas) tapo Šv. Andriejaus vienuolyno (ant Celijaus kalvos) vienuoliu. Svarbu pabrėžti, jog tai įvyksta po šv. Benedikto mirties (547 m.), bet prieš sugriaunant Montekasiną, t. y. 581 m.⁷¹. Grigalius žavėjosi Benedikto reguloje perteikiama sielovados samprata, kurioje, viena vertus, vyrauja pusiausvyra, taika ir ramybė; kita vertus, sielovada atskleista kaip tarnystė. Grigalius perėmė tai. Pirmiausia įvedė naują sielovados funkciją, t. y. sutaikinimą⁷². Tai atskleidžia faktas, kad kaip tik Grigalius, 590 m. tapęs popiežiumi, atnešė Romai taiką – susitaikė su lombardais⁷³. Tuo metu buvo Romos ir jos visuomenės žlugimo kulminacija (pikas), kuriai reikėjo tvarkos ir moralinio pakilimo⁷⁴. Vėliau iškelia vadovavimo funkciją⁷⁵, perimtą iš Benedikto regulos, kur pabrėžiama abato, kaip vadovo, pareiga (RB 23), taip Grigalius valdė Romą, t. y. visą imperiją, nes vyskupui (o popiežius yra Vyriausiasis Vyskupas) buvo suteikiamos didelės galios ir privilegijos⁷⁶. Kartu Grigalius pabrėžė ir kunigystės svarbą. Žinoma, tuo metu tarnystės išraiška buvo misijos (kunigo sielovados pareiga), į kurias Grigalius Didysis siuntė vienuolius⁷⁷. Taigi popiežius iškelia kunigų tarnystę ir sielovada jau aiškiai tampa jų privilegija (kaip ir vienuolių), ji išauga į išorinę sielovadą, pagrįstą politika. Jos tikslas – pakrikštyti ir atversti pagonis. Taip sielovada įgavo naują dimensiją – tapo visuomeniniu ir socialiniu veiksniu⁷⁸. Grigalius įvykdo liturginę reformą – įveda liturginį bendruomeninį giedojimą. Tai iki XXI a. išliko didžiausia vertybė. Grigalius suaktualino šv. Benedikto pasiūlytą liturginį modelį.

Drauge sielovada įgavo misijinį pobūdį – buvo steigiami vienuolynai. Įdomiausia tai, kad kuriant vienuolynus buvo remiamasi šv. Benedikto regula, o tai reiškia, kad šv. Benedikto regulos sielovada realizuojama. Benedikto sielovada tampa evangelizuojančia, kadangi Grigalius praplečia sielovados ribas ne tik imperijos žemėse, bet ir toliau – Anglijoje⁷⁹. Jis rėmėsi Benedikto regula ir buvo teigiama, esą Grigalius aprašė šv. Benedikto gyvenimą, tačiau svarbu pabrėžti, jog popiežius neparašė „Dialogų“. Tai reiškia, kad Grigalius Didysis nėra tikrasis knygos „Šventojo Benedikto gyvenimas“ autorius. Tą pripažino mokslininkai benediktinai 2001 m. simpoziume Romoje⁸⁰. Kažkas, prisidengęs Grigaliaus vardu, parašė „Dialogus“. Grigalius parašė knygą „Pastoracijos taisyklės“. Joje atkreipė dėmesį į individualius dvasinius klausimus, į skirtingas situacijas, kurios daro poveikį asmenims ir t. t.⁸¹. Taip pat parašė įvairių Šventojo Rašto egzegzės ir liturgijos veikalų⁸².

Taigi popiežius Grigalius Didysis apibrėžė sielovadą kaip visuomeninį ir socialinį veiksnią, išryškino sielovadą kaip tarnystę, pabrėžė vadovaujамąją ir sutaikinimo funkciją. Jo įsakymu vykdytos misijos realizavo misijinio-evangelizacinio pobūdžio sielovadą. Taip įgyvendinta tylos pastoracija, kuri buvo svarbi šv. Benedikto reguloje ir jo gyvenime. Tokia šv. Benedikto sielovados samprata tampa evangelizuojančia ne tik vidinėje, bet ir išorinėje erdvėje, t. y. misijiniu būdu plintanti visur. Todėl svarbu panagrinėti šv. Benedikto reguloje atskleistą sielovados pobūdį, tai bus daroma straipsnio tęsinyje.

Išvados

1. Kol krikščionybė tapo imperijos religija, sielovada buvo suprantama kaip asmeninė ir vidinė kiekvieno krikščionio pareiga skelbti Dievo žodį asmeniniu liudijimu, viešu mokymu, polemika ir išplėtota raštų sielovada. Tikslas buvo palaikyti žmonių tikėjimą ir jį sutvirtinti. Taip sielovada įgavo palaikymo ir sutvirtinimo funkciją. Kankinystė yra šios sielovados vaisius. Žinoma, svarbiausia sielovados forma visiems buvo malda. Per amžius keitėsi jos pobūdis: iš asmeninės malda tapo bendruomenine, liturgija – rašytine, įgavo įvairias formas. Kai krikščionybė tapo visos imperijos religija (IV a. pab.), keitėsi sielovados samprata: iš vidinės – į išorinę.

2. Dėl to steigėsi vienuolynai, svarbiausias iš jų liko šv. Benedikto vienuolynas. Šv. Benediktas atskleidė sielovadą kaip tarnystę ir ugdymą. Pagrindu laikė tylos pastoraciją ir iš jos kilusią sielovadą, kaip maldos terapiją. Visa tai aprašė reguloje tarp 543 ir 546 m., kai turėjo abato patirties ir galėjo rašyti apie vyresnįjį (RB 64, 16).

3. Popiežius Grigalius Didysis apibrėžė sielovadą kaip visuomeninį ir socialinį veiksma, išryškino sielovadą kaip tarnystę, pabrėžė vadovaujamąją ir sutaikinimo funkciją. Jo įsakymu vykdytos misijos suteikė išorinei sielovados sampratai naują evangelizacinį-misijinį pobūdį.

NUORODOS

- ¹ Η ΚΑΙΝΗ ΔΙΑΘΗΚΗ. ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΣΤΑΘΝΚΑΙ ΜΕΤΕΩΡΩΝ. 2005. P. 236.
- ² Hunter R. J. Dictionary of Pastoral Care and Counseling. Nashville: Abingdon Press. 2005. P. 836. Iš anglų k. vertė Aušra Vasiliauskaitė – A. V.
- ³ *Benediktas XVI (Ratzinger J.)*. Jėzus iš Nazareto. Vilnius: Katalikų pasaulio leidiniai. 2007. P. 98–99.
- ⁴ Hunter R. J. Ten pat. P. 836.
- ⁵ Herbert V. Naujasis teologijos žodynas. Kaunas: Katalikų interneto tarnyba. 2003. P. 547.
- ⁶ Hunter R. J. Ten pat. P. 836–837.
- ⁷ Ten pat. P. 837.
- ⁸ Ten pat.
- ⁹ Gasque W. W. Bažnyčia plečiasi: iš Jeruzalės į Romą // Krikščionybės istorija / red. V. Ališauskas. Vilnius: Alma littera. 2000. P. 60.
- ¹⁰ Smith M. A. Klemensas Romietis // Krikščionybės istorija. P. 128.
- ¹¹ Smith M. A. Gerosios naujienos skleidimas // Krikščionybės istorija. P. 80–83.
- ¹² Grickevičius A. Bažnyčios istorija. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas. 2003. P. 25.
- ¹³ Gasque W. W. Iššūkis tikėjimui // Krikščionybės istorija. P. 86.
- ¹⁴ Smith M. A. Gerosios naujienos skleidimas. Ten pat. P. 80.
- ¹⁵ Ten pat.
- ¹⁶ Bažnyčios Tėvai: nuo Apaštališkųjų Tėvų iki Nikėjos Susirinkimo: antologija / sud. D. Alekna ir V. Ališauskas. Vilnius: Aidai. 2003. P. 146.
- ¹⁷ Bažnyčios Tėvai: nuo Apaštališkųjų Tėvų iki Nikėjos Susirinkimo. Ten pat. P. 378.
- ¹⁸ Smith M. A. Gerosios naujienos skleidimas. Ten pat. P. 81.
- ¹⁹ *Ignatius of Antioch*. Letters to Christians. France: AIM. 1992.
- ²⁰ Bažnyčios Tėvai: nuo Apaštališkųjų Tėvų iki Nikėjos Susirinkimo. Ten pat. P. 148–172.

- ²¹ *Ferguson E.* Irenėjas // Krikščionybės istorija. P. 102.
- ²² Bažnyčios Tėvai: nuo Apaštališkųjų Tėvų iki Nikėjos Susirinkimo. Ten pat. P. 384–522.
- ²³ *Ferguson E.* Origenas // Krikščionybės istorija. P. 109.
- ²⁴ *Ferguson E.* Tertulianas // Krikščionybės istorija. P. 114.
- ²⁵ *Martin R. P.* Kaip meldėsi pirmieji krikščionys // Krikščionybės istorija. P. 125–127.
- ²⁶ Ten pat. P. 127.
- ²⁷ Bažnyčios Tėvai: nuo Apaštališkųjų Tėvų iki Nikėjos Susirinkimo. Ten pat. P. 21–22.
- ²⁸ Ten pat. P. 40–41.
- ²⁹ Ten pat. P. 50.
- ³⁰ *Martin R. P.* Ten pat. P. 129.
- ³¹ *Gasque W. W.* Iššūkis tikėjimui. Ten pat. P. 92.
- ³² *Hunter R. J.* Ten pat. P. 837.
- ³³ Ten pat. P. 837–838.
- ³⁴ *Gasque W. W.* Iššūkis tikėjimui. Ten pat. P. 97.
- ³⁵ *Saint Athanasius Bishop of Alexandria.* Life of Saint Antony. France: AIM. 1994. P. 4–6.
- ³⁶ *Smith M. A.* Krikščionių asketai ir vienuoliai // Krikščionybės istorija. P. 216–217.
- ³⁷ *Hunter R. J.* Ten pat. P. 838.
- ³⁸ *Martin R. P.* Ten pat. P. 125.
- ³⁹ *Hunter R. J.* Ten pat. P. 838.
- ⁴⁰ Ten pat. Iš anglų k. vertė A. V.
- ⁴¹ *Smith M. A.* Ambraziejus Milanietis // Krikščionybės istorija. P. 151.
- ⁴² *Smith M. A.* Apeigos ir liturginiai metai // Krikščionybės istorija. P. 159.
- ⁴³ *Sefton H. R.* Maldos namai // Krikščionybės istorija. P. 160–163.
- ⁴⁴ *Todd R. A.* Dvasininkija, vyskupai ir popiežius // Krikščionybės istorija. P. 200.
- ⁴⁵ *Smith M. A.* Krikščionių asketai ir vienuoliai. Ten pat. P. 218–219.
- ⁴⁶ Ten pat. P. 219.
- ⁴⁷ Regula Magistri (RM) – Mokytojo regula. Ja rėmėsi (daug citavo, o dažnai tik koregavo) šventasis Benediktas rašydamas savo regulą.
- ⁴⁸ *Todd R. A.* Romos imperijos žlugimas // Krikščionybės istorija. P. 189.
- ⁴⁹ *Brunsmann G.* Saint Benedict: A Guide to Peace. St. Paul's Indian Mission. South Dakota: Marty. 1955. P. 7.
- ⁵⁰ *Gregory The Great.* St. Benedict: Life and Miracles. France: AIM. 1992. 1. P. 10. Iš anglų k. vertė A. V.
- ⁵¹ *Hardy G. G., Cist O.* Monastic Quest and Interreligious Dialogue. New York: Peter Lang. 1990. P. 107.
- ⁵² *Steward C.* Prayer and Community: The Benedictine Tradition. London: Darton, Longman, Todd. 1998. P. 22. Iš anglų k. vertė A. V.
- ⁵³ *Hardy G. G., Cist O.* Ten pat. P. 107.
- ⁵⁴ *Gidžiūnas V.* Šv. Benedikto regulos vienuoliai Lietuvoje. Roma: Lietuvių katalikų mokslo akademija. 1985. P. 1.
- ⁵⁵ *Steward C.* Ten pat. P. 23.
- ⁵⁶ *Butnoriūtė I.* Kauno Seserų Benediktinių Vienuolijos 1926–1948 m. „pogrindinės“ veiklos ir atgimusiyoje Lietuvoje pastoracinės veiklos lyginamoji analizė. Kaunas. 2001. P. 8.
- ⁵⁷ *Livingstone E. A.* Concise Dictionary of the Christian Church. New York: Oxford University Press. 2006. P. 63.
- ⁵⁸ *Grickevičius A., Vasiliauskaitė A.* Kauno seserų benediktinių vienuolyno pertvarka 1918–1926 m. (I) // SOTER. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla. 2009. Nr. 29 (57). P. 70–71.
- ⁵⁹ *Smith M. A.* Krikščionių asketai ir vienuoliai. Ten pat. P. 222.

- ⁶⁰ Hardy G. G., *Cist O.* Ten pat. P. 109.
- ⁶¹ Regula Benedicti (RB) – šventojo Benedikto regula. Sine loco. Sine anno. I. 13.
- ⁶² Steward C. Krikščionių asketai ir vienuoliai. Ten pat. P. 22. Iš anglų k. vertė A. V.
- ⁶³ Smith M. A. Ten pat. P. 222.
- ⁶⁴ Lartey E. Y. In living color: an intercultural approach to pastoral care and counseling. London: Kingsley. 2003. P. 55.
- ⁶⁵ Steward C. Ten pat. P. 23. Iš anglų k. vertė A. V.
- ⁶⁶ Lartey E. Y. Ten pat. P. 62.
- ⁶⁷ Grigalius Didysis. Šventojo Benedikto gyvenimas. Vilnius: Aidai. 1996. III, 3. P. 29.
- ⁶⁸ Gregory *The Great*. Ten pat. 3, 4. P. 21–22.
- ⁶⁹ McCann D. J. Saint Benedict. London: Sheed and Ward. 1979. P. 228.
- ⁷⁰ Hardy G. G., *Cist O.* Ten pat. P. 107.
- ⁷¹ McCann D. J. Ten pat. P. 226–235.
- ⁷² Lartey E. Y. Ten pat. P. 44–56.
- ⁷³ Livingstone E. A. Ten pat. P. 251.
- ⁷⁴ Hunter R. J. Ten pat. P. 838.
- ⁷⁵ Lartey E. Y. Ten pat. P. 64.
- ⁷⁶ MacCulloch D. A history of Christianity: the first three thousand years. London: Penguin. 2009. P. 329.
- ⁷⁷ Livingstone E. A. Ten pat. P. 252.
- ⁷⁸ Lartey E. Y. Ten pat. P. 58.
- ⁷⁹ Rosenberg H. Grigalius Didysis // Krikščionybės istorija. P. 232.
- ⁸⁰ Mokslininkų benediktinų simpoziumas. Roma. 2001. AAA (autorės asmeninis archyvas).
- ⁸¹ Hunter R. J. Ten pat. P. 838.
- ⁸² Livingstone E. A. Ten pat. P. 252.

LITERATŪRA IR ŠALTINIAI

1. Bažnyčios Tėvai nuo Apaštališkųjų Tėvų iki Nikėjos Susirinkimo: antologija // sud. D. Alekna ir V. Ališauskas. Vilnius: Aidai. 2003.
2. *Benediktas XVI (Ratzinger J.)*. Jėzus iš Nazareto. Vilnius: Katalikų pasaulio leidiniai. 2007.
3. Biblija, arba Šventasis Raštas. Ekumeninis leidimas. Vilnius: Lietuvos Biblijos draugija. 2000.
4. Brunsman G. Saint Benedict: A Guide to Peace. St. Paul's Indian Mission. South Dakota: Marty. 1955.
5. Butnoriūtė I. Kauno Seserų Benediktinių Vienuolijos 1926–1948 m. „pogrindinės“ veiklos ir atgimusiyoje Lietuvoje pastoracinės veiklos lyginamoji analizė. Kaunas. 2001.
6. Gidžiūnas V. Šv. Benedikto regulos vienuoliai Lietuvoje. Roma: Lietuvių katalikų mokslo akademija. 1985.
7. Gregory *The Great*. St. Benedict: Life and Miracles. France: AIM. 1992.
8. Grickevičius A. Bažnyčios istorija. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas. 2003.
9. Grickevičius A., Vasiliauskaitė A. Kauno seserų benediktinių vienuolyno pertvarka 1918–1926 m. (I) // SOTER. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla. 2009. Nr. 29 (57).
10. Grigalius Didysis. Šventojo Benedikto gyvenimas. Vilnius: Aidai. 1996.
11. Η ΚΑΙΝΗ ΔΙΑΘΗΚΗ. ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΣΤΑΘΝΚΑΙ ΜΕΤΕΩΡΩΝ. 2005.
12. Hardy G. G., *Cist O.* Monastic Quest and Interreligious Dialogue. New York: Peter Lang. 1990.
13. Herbert V. Naujasis teologijos žodynas. Kaunas: Katalikų interneto tarnyba. 2003.
14. Hunter R. J. Dictionary of Pastoral Care and Counseling. Nashville: Abingdon Press. 1990.

15. *Ignatius of Antioch*. Letters to Christians. France: AIM. 1992.
16. Krikščionybės istorija / red. V. Ališauskas. Vilnius: Alma littera. 2000.
17. *Lartey E. Y.* In living color: an intercultural approach to pastoral care and counseling. London: Kingsley. 2003.
18. *Livingstone E. A.* Concise Dictionary of the Christian Church. New York: Oxford University Press. 2006.
19. *MacCulloch D.* A history of Christianity: the first three thousand years. London: Penguin. 2009.
20. *McCann Dan J.* Saint Benedict. London: Sheed and Ward. 1979.
21. Mokslininkų benediktinų simpoziumas. Roma. 2001. AAA.
22. *Saint Athanasius Bishop of Alexandria*. Life of Saint Antony. France: AIM. 1994.
23. *Steward C.* Prayer and Community: The Benedictine Tradition. London: Darton, Longman, Todd. 1998.
24. Šventojo Benedikto regula. Kaunas: Aidai. 1997.
25. The Rule of the Master. USA: Cistercian Publications. 1977.

Gauta: 2011 04 04

Parengta spaudai: 2011 05 16

Aušra VASILIAUSKAITĖ

PASTORAL CARE IN THE RULE OF ST. BENEDICT (I)

S u m m a r y

Pastoral care has been an important issue during different epochs in history, as well as it is nowadays. Yet, a particular significance of pastoral care can be noticed in the Patristic era due to the emergence of its new forms and functions. Until the end of the 4th century, when Christianity became the religion of the Empire, pastoral care was understood as a personal and interior duty of each Christian and an urge to proclaim the Word of God by personal witness, public teaching, polemics, as well as by a developed pastoral care in writings. All this aimed at confirming people and supporting them in their faith. Thus pastoral care acquired the function of support and confirmation. Martyrdom was the fruit of such pastoral care. Undoubtedly, the most important pastoral care was prayer, the character of which was changing throughout centuries: from personal into communal. Liturgy became written and acquired various forms. At the end of the 4th century, when Christianity became the religion of the Empire, the perception of pastoral care changed from internal to external. The period witnesses the foundation of monasteries, the most prominent of which is the monastery of St. Benedict. St. Benedict himself presented pastoral care as ministry and education. For him, the background pastoral care was the pastoral care of silence and pastoral care as the prayer therapy. All this was covered in his Rule written in c. 543–546, when he had the experience of the leading abbot and was able to write on superior (cf. RB 64, 16). St. Benedict's Rule was promulgated by Gregory the Great who introduced the conception of pastoral care as public and social activity. Accordingly, Gregory emphasized pastoral care as ministry with its functions of leadership and reconciliation. The missions under his commandment provided internal conception of pastoral care with an evangelizing-missionary character.

Alongside with the spread of Christianity, the life of St. Benedict's Rule was proclaimed as the life according to the Gospel. The practice of pastoral care found in the Rule became a directory for pastoral ministry that had been neither identified nor described before.

After having made an overview of the development of the conception of pastoral care within the historical context, another paper will focus on the character of pastoral care in the Rule of St. Benedict with a particular emphasis on the novelty of his conception of pastoral care and its influence in the West.

PAGRINDINIAI ŽODŽIAI: sielovada, Šv. Benediktas, regula, Patristikos laikotarpis, sielovados samprata.

KEY WORDS: pastoral care, St. Benedict, Rule, Patristic era, conception of pastoral care.

Aušra VASILIAUSKAITĖ (s. Gabrielė OSB) – VDU KTF doktorantė, Kauno seserų benediktinių vienuolynas, Benediktinių g. 10-2, 44261 Kaunas. Tel. +370 686 92 646. El. paštas sesegabriele@gmail.com.

Aušra VASILIAUSKAITĖ (Sr. Gabrielė OSB) – a PhD student at the Faculty of Catholic Theology, Vytautas Magnus University, The Convent of Benedictine Sisters in Kaunas, Benediktinių St. 10-2, 44261 Kaunas. Cell phone: +370 686 92 646. E-mail: sesegabriele@gmail.com.